

Asia: VN/23782/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muutoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Elämäni Sankari ry:n lausunto hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta (diaarinumero VN/23782/2023).

Mielestämme hallitusohjelmassa esitettyjä muutoksia tulee arvioida kokonaisuutena, eikä yksittäisinä lakiesityksinä. Hallitusohjelman linjaukset muuttaisivat alkoholipolitiikan kehystä sosiaali- ja terveystaloudesta kohti kilpailu- ja elinkeinopolitiikkaa. Järjestömme ei kannata hallituksen esitystä eikä alkoholin myynnistä hyötyvien elinkeinojen taloudellisten voittojen lisäämistä kansanterveyden kustannuksella.

Hallituksen esityksessä esitetään alkoholijuomien vähittäismyyntiä koskevia säännöksiä muutettavaksi sallimalla luvanvaraiseen vähittäismyyntiin kaikkien enintään 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävien alkoholijuomien lisäksi myös enintään 8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältävät käymisteitse valmistetut alkoholijuomat.

Hallitusohjelmassa on lisäksi sovittu useista muista alkoholikauppaa koskevista markkinoiden avaamiseen ja kilpailun lisäämiseen liittyvistä lainsäädäntömuutoksista, kuten alkoholijuomien kotiinkuljetuksen sallimisesta. Hallitus haluaa lisäksi laatia selvitykset viinien päivittäistavarakauppamyyntistä sekä alkoholipolitiikan ohjauksen siirtämisestä sosiaali- ja terveysministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön. Useat päällekkäiset alkoholimarkkinoiden avaamiseen tähtäävät toimenpiteet uhkaavat muuttaa merkittäväällä tavalla nykyistä alkoholin vähittäismyyntin rakennetta, lisätä alkoholin saatavuutta sekä käytöstä aiheutuvia haittoja. Järjestömme pitää tätä kehityssuuntaa vallitsevassa päihdetilanteessa huonona vaihtoehtona.

Alkoholimarkkinoiden vapauttaminen tarkoittaisi todennäköisesti alkoholin vähittäismyyntin yksinoikeusjärjestelmän murtumista ja lähes 1,3 miljardin euron liikevaihdon siirtymistä päivittäistavarakaupalle. Päihdepoliittisesti on surullista, että yhteiskuntavastuu on hallituksen esityksessä unohdettu: nyt lisävoittoja haetaan nimenomaan alkoholista, joka aiheuttaa merkittäviä taloudellisia, sosiaalisia, terveydellisiä sekä inhimillisiä haittoja suomalaiselle yhteiskunnalle. Hallituksen esitys lisäisi huomattavalla tavalla alkoholijuomien myyntipisteiden määriä Suomessa (jopa + 1600 %). Järjestömme mielestä tällä seikalla vaarannetaan pitkään jatkunut hyvä trendi nuorten alkoholikäyttäytymisessä saatavuutta huomattavalla tavalla parantamalla. Vaikutukset ulottuvat luonnollisesti koko väestöön, mutta erityinen huolestumme liittyy nuorten päihdekäyttäytymisen mahdolliseen muutokseen huonompaan suuntaan.

Maailman terveysjärjestö pitää pohjoismaista, alkoholin valtiollisen yksinoikeusjärjestelmän mallia hyvänä esimerkkinä muille maille alkoholihaittojen vähentämiseksi (WHO 2023). Nyt tätä mallia halutaan muuttaa esitetyillä radikaaleilla muutosesityksillä. Esitetyt muutokset todennäköisesti johtaisivat ajan mittaan sekä viinien myyntin että väkevien alkoholijuomien kokonaan vapauttamiseen. Järjestömme mielestä tällä olisi kauaskantoisia negatiivisia seurauksia, jotka heikentäisivät suomalaisten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Alkoholi tunnetusti aiheuttaa yhteiskunnalle merkittävimmät kustannukset päihteisiin liittyen vuositasolla. Saatavuuden lisäämisellä ja nykyisen toimintamallin muuttamisella edistettäisiin tätä kehitystä huonompaan suuntaan.

Yksilölle koituvat haitat, jotka lisääntyisivät saatavuuden lisääntyessä.

Tosiasiassa merkittävä osa alkoholihaitoista syntyy muille kuin alkoholiriippuvaisille muun muassa päihtyneinä tapahtuvien tapaturmien, onnettomuuksien ja väkivallanteekojen muodossa. Yksilötasolla alkoholinkulutuksen tiedetään olevan yhteydessä ainakin 200 sairauteen, kuten syöpäsairauksiin, sydänsairauksiin, maksasairauksiin, verenpainetautiin ja heikentyneeseen immunitettiin. Lisäksi alkoholi voi sekä aiheuttaa että syventää mielenterveysongelmia kuten masennusta ja ahdistusta.

Alkoholin määrällä ja tarjonnalla arkisissa ympäristöissämme, kuten ruokakaupoissa, on merkitystä myös haittojen ehkäisyn näkökulmasta. Suurin osa kansalaisista asioi ruokakaupassa ja altistuu alkoholin tarjonnalle. Alkoholiriippuvuus ja -ongelmat syntyvät vain alkoholin kulutuksen myötä. Yhtälailla alkoholiriippuvuudesta toipuvat asioivat ruokakaupoissa ja yhä vahvemman alkoholin helpompi saatavuus voi lisätä retkahdusten riskiä.

Alkoholimyrkytyksiin ja -sairauksiin kuoli vuonna 2021 yhteensä 1646 henkilöä. Suorien alkoholikuolemien lisäksi alkoholinkäyttö on osallisena lukuisissa tapaturmissa ja muihin sairauksiin liittyvissä käynneissä niin, että päihdediagnoosit eivät ole käynnin pääsyitä, vaikka alkoholi onkin

osasyynä tai taustavaikuttajana hoidontarpeen syntyyn. Kansainvälinen tutkijaryhmä arvioi, että kaikkiaan kuolemia, joissa alkoholi on osasyynä, oli vuonna 2018 yli 4000 (Stockwell, 2018).

On arvioitu, että vähintään 13 prosenttia väestöstä (eli 560 000 suomalaista) käyttää alkoholia niin, että heillä on kohonnut riski pitkäaikaisille terveyshaitoille. Vuonna 2021 päihteistä aiheutui Suomessa sairaaloissa 144 500 hoitopäivää niin, että päihteiden käyttö oli päädiagnoosi. Näistä valtaosa liittyi alkoholiin (97 131 hoitopäivää). Sairaaloiden hoitajaksoja päihdesairauksissa 29 500. Alkoholin käynnit erikoissairaanhoidon avohoidossa 37 500. Alkoholisairauksien hoitajaksoja vuodeosastolla oli n 35 000 / 2021 (niin että alkoholisairaus pää- tai sivudiagnoosina).

Hyvinvointialueilla alkoholi on merkittävin yksittäinen syy ennenaikaisille kuolemille (FCG, 2023). Sosiaali- ja terveysala kärsii merkittävästä resurssipulasta sekä rahoituksen että ammattitaitoisen henkilöstön osalta. Huomionarvoista on, että vallitsevaa sote-henkilöstön saatavuusvajetta ei ole mahdollista ratkaista taloudellisin panostuksin. Nykyinen kriisiytynyt terveydenhoitojärjestelmä ei kestä lainkaan alkoholin aiheuttamaa lisäkuormitusta, jos väestön palvelutarpeisiin halutaan vastata asianmukaisesti ja oikea-aikaisesti.

Edellä mainitut kiistattomat yksilöön kohdistuvat haittavaikutukset kohdentuvat myös nuorisoomme, jotka luovat tulevaisuutta ja omilla asenteillaan vaikuttavat tulevaisuuden päihdeilmapiiriin Suomessa. Mielestämme suomalainen yhteiskunta ei ole vielä valmis vapaampaan alkoholipolitiikkaan edellä mainittuihin faktoihin nojaten.

Alkoholi ei ole ainoastaan yksilön asia, vaan alkoholihaitat koskevat koko yhteiskuntaa.

Pohjoismaisessa hyvinvointimallissa julkinen sektori maksaa pitkälti verovaroin terveys- ja sosiaalipalvelujen kustannukset. Riittävien sosiaali- ja terveyspalveluiden takaaminen on vaikeaa jo tällä hetkellä. Haaste kasvaisi edelleen tilanteessa, jossa alkoholin saatavuutta lisätään merkittävästi. Vastuullisen yhteiskunnan tehtävänä on pyrkiä vähentämään estettävissä olevia terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja. Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan Ruotsin, Norjan, Islannin ja Suomen malli alkoholin vähittäismyyntiin on niin sanottu paras käytäntö. Yksinoikeusjärjestelmän rakentamista uudelleen ei käytännössä pidetä mahdollisena, mikäli siitä päätetään kertaalleen luopua.

Alkoholi työllistää jo nyt poliisia ja pelastustoimea sekä oikeuslaitosta. Lisääntynyt kulutus lisäisi poliisin ja pelastustoimen tehtäviä entisestään. Poliisilla on nyt jo käsissään 250000 alkoholiin liittyvää tehtävää ja yli 16000 tietoon tullutta rattijuopumustapausta. Tiedossa olevia rattijuopumustapauksia voidaan pitää ainoastaan jäävuoren huippuna.

Alkoholin käyttö aiheuttaa suomalaisilla työpaikoilla vähintään 500 miljoonan euron, mahdollisesti jopa yli miljardin euron suuruiset vuosittaiset kustannukset, jotka syntyvät muun muassa poissaolojen ja alentuneen tuottavuuden, ennen aikaisen eläköitymisen sekä työtapaturmien kautta. Valtaosa alkoholia riskirajoilla käyttävistä on työelämässä. Alkoholinkäytön lisääntymisen haitat heijastuvat suoraan suomalaiseen työelämään ja sen tuottavuuteen.

Käytännössä suomalaiset eivät kannata alkoholimarkkinoiden vapauttamista, joka voidaan nähdä useiden rinnakkaisten alkoholipoliittista sääntelyä purkavien aloitteiden päätepisteenä. Kantarin vuonna 2022 toteuttamassa kyselyssä 78 prosenttia suomalaisista on tyytyväisiä nykyisiin alkoholin myyntiaikoihin ja –paikkoihin (EHYT, 2022). Päivittäistavarakaupoista väkeviä juomia haluavien osuus oli vain 12 prosenttia vuonna 2023 (Alkoholipoliittiset mielipiteet, 2023). Mielestämme mm. näiden tutkimusten pohjalta saadun tiedon perusteella suomalainen yhteiskunta on varsin tyytyväinen nykytilanteeseen alkoholipolitiikassamme. Tämän vuoksi järjestömme ei kannata hallituksen esitystä ja ehdottaa sen perumista.

Hyvinkäällä 20.11.2023

Henrik Norrena

toiminnanjohtaja

Elämäni Sankari ry

Norrena Henrik
Elämäni Sankari ry